

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական,

55^{րդ} ՏԱՐԻ, Է. ՇՐՋԱՆ

թիվ 13

20 ՄԱՅԻՍ 1906

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օրումն համարներ	ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Հանրիկ Իբրահիմ (Իր մահուան առթիւ) . . .	ԵԴ. ԳՕԼԱՆՃԵԱՆ
Կոնֆուցիուսի շուրջը. - Երազմանութիւն . . .	ԳՐ. ՄԱԼԽԱՍ
Արեղածագն յԱրմաւ (Կղզիուր յիշատակներ). .	ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ՊԱՐՏԻՉԱԿՅԻ
Մայիս (Գմայի)	Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ
Առնուան արեւին մէջ (Բանաստեղծութիւն). .	ՄԻՍԱԲ ՄԵԾԱՐԵՆՅ
Յրանալան Գրականութիւն. Իբրիք Թէն . . .	Տ. Կ. ԶԵՅԻՒՐԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՍ Շաբաթաբերթի տարեկան բաժանորդագինն է Կ. Պոլսոյ համար հաւսուն դր. եւ գաւառներուն համար յիսուն դր., կանխիկ վճարելի: Արտասահման՝ 12 Յրանք կամ 5 րուպի: Թղթատարական ծախքը տարբերութեան վրայ է: Վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամեն ամսոյ մէկին: ՄԱՍԻՍ հրատարակ կ'ելլի ամեն շաբաթ անոս:

Ձի հրատարակուած ձեռագիրները եւ չեն դարձուիր:

ՄԱՍԻՍԻ մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամասշնչի պայմաններով:

Զեմ-Բէյ Կը ԾԱԽՈՒԻ ՀԱՏԸ ՔԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅԻ

Հասցէ

درعليه ده غلطه ده (ماسيس) غرضه سى اداره سى

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՍԻ

Կ. Պոլիս, Ղալաթիա

Rédaction de la Revue MASSIS

Galata, Constantinople

ESTABLISHED

1857

THE

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Ծաղկաւոր թէյ

Թէյը, որ այսօր գրեթէ բոլոր ժողովրդաց գլխաւոր ըմպելին դարձած է, ո'րքան բազմաթիւ տեսակներ ունի որ, որդարեւ գործածողներուն համար բաւական դժուար է լու ընտրութիւն մը ընել: Այդ տեսակներէն սմանք նշանաւոր են իրր խորտակած եւ քաղցրաւոր, սմանք ալ թէեւ նոյնքան արթնցիկ համ ու հոտ չունին, գերազանց են սակայն իրր կաշուիչ եւ զօրացուցիչ. վերջապէս իւրաքանչիւր թէյ իր սերուն յապկութիւններն ունի որոնք զինքը կը զանազանեն ուրիշ տեսակներէ:

Սակայն կայ թէյ մը, որ այդ յապկութեանց ամէնէն՝ հարեւարները կը միացնէ իր վրայ, այսինքն՝ գոյն, համ հոտ եւ մանուշակ. կաշուիչ եւ զօրացուցիչ ան՝ զուգակեան աղդեղութիւն մը, եւ այդ թէյն է ծաղկաւոր թէյը, որ այդ յապկա-

թեան չնարիւ կը յարմարի ամէն տարիքի ու կազմութեան, ամէն կլիմայի եւ եղանակի եւ ամէն ճաշակի:

Յալմուսեան եւ Իսազուլեան քիյի մեծ վաճառատունը, իր բազմաթիւ յաճախորդաց ծառայութիւն մը մատուցանելու համար, այս անգամ մեծաքանակ ներածած է իտալական զուա թէյ մասնաւոր եւ գեղեցիկ փաթեթով ու կը հրաւիրէ օգտուիլ այս աւիթէն բոլոր անոնք, որ կը փոփոքին ունենալ թէյ մը

Համով, հոտով, առողջապահիկ եւ կազդուրիչ:

Սոյն վաճառատան մէջ կան նաեւ անդհական, չիւսկան, Սէյլան եւ ճովարի ամենալու տեսակ թէյեր:

3-10

Ուսազուլեան մարգարի

ՏՈՔԹ. Բ. ԷՄԻՐՁԷ

Հանրածանօթ մանուկաբուժ եւ կնիւնաբու (gynécologue), Տօքթօր Էմիրզէ որ 15 տարւան գործունէութեամբը մեծ համբաւ ստացած է, կը ծանուցանէ յարգոյ յաճախորդներուն թէ բնականորէ փոխադրած է Պէքեար փողոց թիւ 18: Բաց ի վերայիշեալ իւր մասնագիտութենէ կը բուժէ նաեւ նորագոյն մէթաներով ջղային եւ հոգեկան ու երեւակայական ամէն տեսակ հիւանդութիւնները, ինչպէս նէօրասթէնի եւ tic անուանուած ալքիերի եւ սուերու ալքիլ եւ ալամայ արժանները եւ դաշտանի դադարումէ շուտջ եկած ջղային խռովումները եւ երիտաւորական մալիքները, ինչպէս նաեւ գինեմալիքը, մօրիֆնամալիքը եւ այլն: Կիրակիներէն դառ ամէն օր կէսօրէն սկսեալ մինչեւ երեք ժամ հիւանդ կընդունի, եւ սարքօ օրերը ձրիաբար կը դարձանէ վկայեալ աղքատները: 3-10

ՃԻՒՐԱԿԱՆ ԱՆՏԻ ԴԵՄ ՆԱԽԱԶԳՈՒՂՈՒԹԻՈՒՆ

Ծերական ախտի դեմ նախազգուշութեան միայն ճամբայ մը կայ. այն է մարմինը միշտ կենսական զօրութեամբ պահել որնոր գրութեան կենսական զօրութիւնը, առողջութիւնը և դիմացողան որո՞տալով կրնայ ըլլալ:

Ընկերու վրայ ասոր ուշադրութիւնը ընել պետք է:

21

SCOTT'S EMULSION

աշխարհիս մէջ ամենալաւ “ուտելիք-դեղ” է. որ շուտով առողջութիւնը կը վերականգնէ և երակներու մէջ նոր հարուստ արիւն կը տարածէ:

Եթէ կազմութիւնը կատարեալ առողջութեան մէջ չէ և բարակցաւի առաջին նշանները երևան կ'ելլեն, ինչպէս տեղական գունատութիւնը; Եթէ անկային թելաթար հազ, գիշերները սաստկացող բարեխառնութիւնը և անորոշակի կորուստ են, ժամանակ վատնելու չէ, մէկէն Ըսգոթի Բաղադրութիւնը առնելու է. միակ դեղն է որ կրնայ մարդս առողջութեան և զօրութեան վերականգնել և այս եղբրութիւնը գործնականապէս կը տեսնուի վասնզի հազարաւորներ տեսած են և կը տեսնեն:

ԸՍԳՕԹԻ ԲԱԴԱՐՈՒԹԻՈՒՆ

կատարելապէս անուշահամ է. անորոշակի կենդանացունէ, և մարտողութիւնը կ'աճապարէ: Հիւանդութեան սերմը կը մեղքնէ և շուտով մարմինը կը զաւալէ: Ըսգոթի Բաղադրութիւնը ընդմիշտ այս տեսնուած նշանով վարդադոյն փաթեթի մը մէջ կը գտնուի:

Բոլոր բեղաժողովները և բեղաձառուները կը ծափեն:

PHOENIX ASSURANCE Ld. Co.

“Փ Ի Ն Ի Ք Ս”

ՀԻՄՆԵՍԱԼ Ի ԼՈՆՏՈՆ 1782 ԻՆ

ՆԱԳՈՐԾԷ Ի ՓՈԼԻՍ 1869ԻՆ Ի ՎԵՐ

ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագլուխ և պահեստի դրամ

Անգլ. ոսկի 4,218,000

Ֆինիքս ասոյ կրքեհի դէմ Ապահովագրական Ընկերութիւն մըն է, ծանօթ իր պատուաւորութեամբ և փառաւոր մէջ իր անմիջական վճարումներով:

Ֆինիքս կ'ապահովագրէ կրքեհի և կայծակի դէմ մէկն անսակ անշարժ և շարժուն ստացուածք, յոյժ նպատակով պայմաններով:

Ընկերութեան նշանաբանն եղած է.

ՈՒՂՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ և ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆ ՎՆԱՍՈՒՑ. Յ՝ՈՒՂ ՎՃԱՐՈՒՄ Ե ԽԱՐԱԿ ԶԱՆ 27,000,000 ԽԱՂԻ.

Ընդհ. գործակալ Պալա, և գաւառացի:

Վերալիս խան, Պանգ Օրոմանի մօտ Ղալաքիա:

Փախ գործակալ Ի Պալի:

ՃԻՎԱՆ ԹԵՔԷՆԱՆ

3-10

Ֆինգլիան խան

ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

Գ. ԳԱՐՐԻԵԼԵԱՆ

ՌԵՐԱ, ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԹՈՒՐ 200

Կալաթա-Սերայի Լիսէին դէմ ԴԵ. ՆԵ. ՇԲ. օրերը առաւօտեան կանու.

խան միջեւ իրիկուան Ժ. 11 1/2

ԲԵ. ԴԵ. ՈՐ. օրերը 6 և միջեւ 11 1/2

Երրակի օրերը ժամագրութեամբ

3-10

ՄԱՍԻՆ

55^{րդ} ՏԱՐԻ, Է. ՇՐՋԱՆ

ԹԻՒ 13

20 ՄԱՅԻՍ 1906

ՕՐՈՒԱՆ ՆՅՄԱՐՆԵՐ

ՊԵՏԻՆ ԵՒ ԶԱՐՈՒՆԻՍ

Ո՛չ վէպ, ո՛չ հովուերգութիւն,— ինչպէս պիտի հետեւցուէր այս երկու անուններուն զուգորդութենէն՝ իբր վերնագիր, երբ աւելցնենք մանաւանդ թէ մանչը տասնըվեց տարեկան էր ու աղջիկը՝ տասներմէկ։ Իրական կեանքի տխուր դրուագ մը, ընդհակառակը, կանխահաս ամուսնութեան կսկծալի տուամ մը, որուն կը զոհուին՝ հազիւ մէկ տարուան մէջ՝ նորածին մը ու հայրը, մէկը դեռ լոյս—աշխարհ չի տեսած, ու միւսը երիտասարդական է՛ն թարմ հասակին մէջ. զո՞ւ մը նաև մանկատի մայրը, որ թէև ողջ, բայց արդէն իսկ մեռած կը նկատէ ինքզինքը, լքուած սգաւոր այրի։

Դէպքը պատմեցին օրաթերթերը։ Մուշի հայ երեւելիներէն երկուքը՝ իրենց բարեկամական յարաբերութիւնները խնամութեան կապով մը նուիրագործելու համար, կ'որոշեն ամուսնացնել իրենց զաւակները՝ Պետիկը ու Զարուհին։ Հարսնիքը փառաւոր կըլլայ և ամէնուն խնդակցութեան արժանի։ Մեղրաւունքն վերջ, հարսին վրայ կը նշմարուին մայրութեան նշաններ և երկար սպասումներէ վերջ, խեղճ աղջիկը՝ տասներմէկ տարեկանին կին և մայր եղած, տառապագին ցաւերով կը ծնի տխեղձ էակ մը, կիսակազմ անշունչ մսի կտոր մը, զոր անմիջապէս կը վերցնեն ու կը թաղեն։ Զորս—հինգ ամիս կեանքի ու մահուան մէջ տագնապելէ ետքը, զգայազիրկ, Զարուհի աչքերը կը բանայ ու Պետիկը կը հարցնէ։ Ա՛ն ալ գացած հանգչած էր գերեզմանատան մէջ, անողոք հիւանդութենէ մը զոր դառնացուցած էր հոգեկան կսկիծը։ Եւ սգաւոր հարսը, փոխա-

նակ սփոփիչ խօսք մը լսելու, մխիթարող դէմք մը տեսնելու իր շուրջը, սնարին վերէն կը գտնէ սևեր հագած կեսուրը որ լալագին յանկերգի մը պէս կը կրկնէր—«Դո՛ւն սպաննեցիր խեղճ Պետիկս»։ Եւ առտու մըն ալ, միջնաղին, կը ճամբուի կեսրանց տունէն, կքոտ քայլերով ու արցունքոտ աչքերով երթալ ափ առնելու համար իր ծնողաց դուռը։ Հոս կը փակուի, Զարուհիի համար, ամուսնական այս մահաստուեր տռամին վաբադոյրը, այն սարիքին մէջ ուր իր հասակակից աղջիկները դեռ պուպրկներու հետ կը խաղան ու վարդեր քաղելու կերթան, զուարթ քրքիջներով, մանկական երգերով։

Դէպքը տեսակին մէջ առաջինը չէ դժբաղդապէս, ո՛չ ալ նոր ու դիպուածական բան մը, գիւղական համայնքներու համար։ Լրագրութիւնը շարունակ զբաղած է կանխահաս ամուսնութեանց հարցովը, պարզելով անոր դառն հետեւանքները՝ ֆիզիքական, բարոյական, ընտանեկան տեսակէտներով. գաւառացի թղթակիցներ մատնանիլ ըրած են ասանկ սրտաճմլիկ պարագաներ ու խմբագրութիւնները յոգուածներ նուիրած են անոնց։ Ոչինչ ազդած է, սակայն, գաւառային ընտանեկան այս բարքերուն վրայ։ Ամէնէն կարեւոր դերը, ամէնէն զօրաւոր ձայնը եկեղեցականներունը պիտի ըլլար, վարդապետը՝ տաճարին բեմէն, իր քարոզներով, քահանան՝ ընտանեկան յարկին տակ, իր յորդորներով, ետ կեցնելու համար ծնողքները որ դեռ «բերանը կաթ հոտող» աղջիկնին չի կարգեն հասուկ երիտասարդի մը, երբեմն ալ տարէց մարդու մը հետ, ո՛ր և է մտածումով։ Վարդապետը չի՞ քարոզեր

արդեօք ու քահանան չի՞ յորդորեր: Կամ եթէ զիրենք մտիկ ընող չիկայ, ինչո՞ւ չեն ընդդիմանար պսակելու տասնըմէկ տարեկան աղջիկ մը, նիհար, ազազուն էակ մը տակաւին, որուն համար ամուսնութիւնը դժբաղդութեան նախադուռը պիտի ըլլար, եթէ ո՛չ մահուան:

Մեր բժիշկներն ալ, զուտ մարդասիրական զգացումէ մը մղուած և իրենց արուեստին փաստերուն յենած, զբաղած են այս էական հարցով: Դարձեա՛լ անօգուտ: Վերջին անգամ Տօքթ. Ա. Մեղպուրեանն էր որ կանխահաս ամուսնութեանց աղետալի հետեւանքները պարզեց Մասիսի մէջ, ձեռնհասօրէն, յօդուածով մը ուր կը խօսէր անչափահաս հարսերու ծննդաբերութեան անկողնին մօտ իր կրած դառն տպաւորութիւններուն վրայ, Պոլսոյ մօտակայ գաւառակներուն մէջ ուր այցելած էր: Եւ ազդու կոչ մը ուղղեց ծնողքներուն ու կղերին:

Տարին չի բոլորած, Պետիկի ու Ջարուհիի սարսռազդեցիկ պատմութիւնը կը հասնի, հեռաւոր գաւառի մը անկիւնէն: Եթէ այդ միջավայրերուն մէջ չեն կարդար բոլոր այս գրուածները, իրենց շուրջը ցուցադրուող այս տխուր իրողութիւններէ՛ն ալ չեն ազդուիր:

ԻՆԻՄՈԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ատեն մը, այս բառը շատ ընդհանրացած ու գործնական դարձած էր մեր մէջ՝ տխուր ու ըլլալուն համար հետաքրքրաշարժ ու իմաստալից գրքի մը զօր անգլիէրենէ հայերէնի թարգմանած էր Սահակ Էթմէքճեան: Եւ թարգմանիչն ալ, այդ միակ հատորովը, ծանօթ դարձաւ: Գիրք ու թարգմանիչ թէև մոռցուած են հիմայ և բառն ալ հազուադէպ կերպով կը յիշուի, բայց փոխադարձաբար, ինքնօգնութիւնը բառ մը ըլլալէ դադրելով՝ գործնական ձև, մարմին առած է կրթական ասպարէզին մէջ որուն պիտի անդրադառնանք մեր այսօրուան նշմարներուն մէջ: Սանտաբրեան վարժարանի ներքին երեք տեսուչներուն քնադատելի ընթացքը, երկար ժամանակէ ի վեր տարտամ, անորոշ կերպով

իմացուելէ ետքը՝ հոս հոն, վերջապէս ծայր տուաւ ու շնչուեցաւ հրապարակով: Խնամակալութիւնը հարկ դատեց լրջօրէն ձեռք առնել խնդիրը և նախկին տնօրէն — ուսուցիչ մը, — այժմ փաստաբան, — քննիչ զրկեց: Սպասելով Գր. Ջաքարեան էֆ.ի կատարելիք քննութեան արդիւնքին, առիթը պատեհ կը սեպենք ակնարկ մը նետելու համար կրթական ուրիշ երկու կարեւոր հաստատութեանց վրայ, Պէրպէրեան վարժարանը՝ Կ. Պոլսոյ մէջ ու Երամեան վարժարանը՝ Վանայ մէջ: Առաջինը իր հաստատման երեսնամեակը բոլորելու մօտ է արդէն ու երկրորդը նոր լրացուց իր քսանըփինգամեակը որմէ կը մնայ իրեն... 200 ոսկիի չափ պարտք: Այս երկու վարժարաններուն անուանը զուգորդուած է, կարծես, ինքնօգնութիւն բառը զոր վերլիւցիք: Պէրպէրեան Ռէթէոս էֆ.ն, իր դաստիարակի ու գրագէտի կրկնակ արժանիքներուն միացուցած ունի, գիւերթիկ վարժարան մը հիմնած, պահած պահպանած, և սերունդներ կրթած ըլլալու առաւելութիւնը որ այնքան փայլուն կերպով գնահատուեցաւ անոր 25ամեակի հանդէսին առթիւ: Տարիները, յօգնութիւնը, մինչև իսկ պատահական ձախողումներ — եթէ երբեք ունեցաւ իր գործերուն մէջ — չընկճեցին իր յարատեւութեան ոգին և տոկուն կամքը: Ինչը դպրոցի նոյն իմաստուն ու ձեռնհաս վարիչն է միշտ, իր սաներուն հայրագործի բարեկամը, ուշադիր հետեւողը դաստիարակութեան գործին ստացած բարեփոխումներուն, ժամանակին պահանջմանց պայմաններուն զորս կընդգրկէ, կ'իւրացնէ, կը կիրարկէ: Տարիները չեն ձերացուցած զինքը. մեր կրթական ու բարեգործական հանդէսներուն մէջն է ան շարունակ՝ իր բանախօսութիւններովը, մեր լրագրութեան մէջ՝ իր յօդուածներովը: Ուսուցիչներու օգնութեան անտուկին վարչութեան գլուխը կը գտնուի. զիրք կը հրատարակէ, ոտանաւոր կը գրէ, կը թարգմանէ, ու այս ամէնուն հետ մէկտեղ՝ իր վարժարանին մէջն է գիւեր ցորեկ, ուր դաս կուտայ, կը մատակարարէ, կը մարդէ: Ինքնօգնութեան ի՛նչ առոյգ

տիպար մը, իր մտքովն ու հոգիովը միշտ երիտասարդ այդ դաստիարակը:

Երամեան Համալսարանում էֆ.ն չենք ճանցած մօտէն. ինքը, թէև ուսումնականապէս ու գրականապէս միեւնոյն մակարդակին վրայ չգտնուի և իր հիմնած վարժարանը Պէրպէրեանէն համեմատադոյն պայմաններու մէջ, բայց դարձեալ պատուական ուսուցիչ մըն է, կըսեն, բոլորանուէր իր կրթական գործին, և այնքան եռանդուն անձնուիրութեամբ որ աչքերուն լոյսը կորսնցնելէն ետքն ալ, նորէն կը շարունակէ իր ստանձնած կրթական գործը: Այդ կոյր վարժապետը մեր շատ մը լոյս-աչքով դասատուները չարժեք իր գաւառի անկիւնէն:

Սանասարեան վարժարանին ներքին կարգուսարքերուն նկատմամբ լսուած գայթակղութիւնները այժմէութիւն մը տուին յանկարծ, գրեթէ անդգալաբար, այս միւս երկու վարժարաններուն որոնք ո՛չ կտակով հիմնուած են ո՛չ ալ հարիւր հազարաւոր բուպիւններ կը վայելեն: Արդիւնքներուն բաղդատութիւնը սրտի դպչող բան մը ունի իր մէջ:

Եւ մտածել թէ, բարեյիշատակ Մկրտիչ Սանասարեանց, ձերունի ու ամուրի հասառու մը, կը սաստէ եղեր իր սպասաւորը որ դիտել կուտար իրեն թէ գուպաները հինցած են ու պէտք է նորեր գնել:—«Ո՛չ ձիվան ջա՛ն, կը պատասխանէ եղեր ապագայ բարերարը. կարկտան դիր ու դեռ կը գործածեմ. պէտք է փող աւելացնել, խնայողութիւն անել՝ ազգին աղքատ տղեկներին կրթութեանը համար»: Այս պատմութիւնը, որ վաւերական է, պատմած եմ առեմօք, Արեւելի մէջ, ի դարձիս իր յուղարկաւորութենէն որ բարեբարի մը արժանի չքով կատարուեցաւ: 18—19 տարի առաջ, Թիֆլիզ, Վանքի Մայր եկեղեցին: Ու կը յիշեմ—այս միջոցիս մանաւանդ, երբ լրագրութիւնը արձագանգ կուտայ Սանասարեան վարժարանի ներքին անգոհացուցիչ վիճակին վշտառիթ լուրերուն—իր թաղումը Կուր գետի ափում, եկեղեցիին պարտէզին մէջ, ուռենիի մը շուքին տակ, և այդ վայրկեանին, արտայայտուած ակնկալութիւնները իր հիմնած վարժարանին ապագայ արդիւնաւորմանը համար:

Հին աւանդական խօսք մը կայ մեր մէջ, մեռնող բարերարներու յիշատակին գործած-

ուող, թէ չոսկորները կը խայտան գերեզմանին մէջէն: Սանասարեանցին համար պիտի կրնանք նոյն բանը ըսել այսուհետեւ: Երանի թէ...

ՏԻԿԻՆ, ՍԻՐԱՆՈՅԵ

Սուրճանդակի մէջ, զոյգ մը յօդուածներով, Ենովք Արմէն կը նկարագրէ տեսակցութիւն մը զոր ունեցած է Տիկին Սիրանոյի հետ: Տաղանդաւոր դերասանուհին, որուն կովկասէ վերադարձը ծանուցինք՝ ամառնային արձակուրդը անցունելու համար Պէյքոզի ծովեզրին մօտ, ինչպէս սովոր է ընել տարիներէ ի վեր, պատմեր է իր բեմական կեանքի սկզբնաւորութեան յիշատակները, իր նախասիրութիւնները՝ Եւրոպայի թատերական մեծ հեղինակներու մասին, վերջին տարիներու մէջ իր գտած արուեստագիտական յաջողութիւններէն կրած հաճելի տպաւորութիւնը, այն ոգեւորուած խօսակցութեամբ ու կենդանի շեշտերով որոնք իրեն յատուկ են:

Ե. Արմէն իր յօդուածը կ'աւարտէ՝ արժանաւոր յարգանք մը ընծայելով Տիկին Սիրանոյի.—«Ու մեկնումի պահուս, երբ դերասանական շնորհի մը բոլոր հրապոյրովը՝ ձեռքը կ'երկարէ ան, ողջերթի համար, կը զգամ որ, իր մէջ, զարգացած կինը, գեղարուեստագէտ հոգին, տաղանդաւոր դերասանուհին ու անխոջ վաստակաւորը բարձրորէն արժանի են այն Յորեկեանին՝ զոր սարքել ձեռնարկած էին Ռուսահայերը, անունին այն պանծալի Յորեկեարին, որ տարիներու քրտինքը թափած է Թատրոնի փայլին համար և անոր չքնաղ զարդը եղած հիմայ»:

Մեր համակրելի աշխատակիցը ՏՕՄԻՆՈ (Ռօտօլֆ Սամիկեան) որ նախորդ չրջաններու մէջ Մասիսը օժտած է այնքան գեղեցիկ յօդուածներով, կը վերսկսի նուիրել մեզ իր աշխատակցութիւնը: Առաջին անգամուան համար ստացած ենք իրմէ

«ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ»

զոր պիտի հրատարակենք յաջորդ թիւով:

ՀԵՆՐԻԹ ԻՊՍԵՆ

(ԻՐ ՄՍՅՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ)

Մարդու մը ճշմարիտ կենսադրութիւնը— միա՛կը— իր մտածումներուն պատմութիւնն է։ Այլապէս, կենսադիրը արուեստի սահմանին մէջ չէ՛ որ ոտք պիտի կոխէր, և եթէ ուզէր ալ իր ուսումնասիրութեան առարկայ անձին որ և է մէկ կենսադիժը դուրս ցայտեցնել, անոր մէկ մտածումին կամ զգացումին արտաբերումին համար աշխատած պէտք էր ըլլար միայն։ Իբրեւ արուեստագէտ, պիտի նայէր որ այդ մտածումը կամ զգացումը որքա՛ն բուռն անձնականութեամբ արտայայտուած է։ Իբրեւ բարոյագէտ՝ պիտի նայէր թէ որքա՛ն արժանի է ընդհանրական ըլլալու, կեանքին վրայ կիրարկուելու։

Իպսէնի մտածումները, իր ընդարձակ տալիսներուն մէջ նորակորով գոյն առած, կը պատմեն աւելի իր մտքին կեանքին փուլերը, իր անձնականութեան ամէնէն թաքուն այլ անդիմադրելիօրէն գործող ձգտումները քան Նորվեկեան կեանքին բարացուցական կէտ առ կէտ նկարագրութիւնը, Հիւսիսի բարձրեւուն ուղղակի մէկ ձաղկումը։ Անտարակոյս, այժմու քննադատ մը որ Թէնի գծած միջավայրի և ժամանակի ազդեցութեանց տեսութիւններով՝ անհատի մը գործէն կը հետեւցնէ ամբողջ համայնքի մը հոգեբանական ամէնէն թաքուն մասնայատկութիւնները և այդ համայնքը բարոյապէս յաւերժացնող գերիւլեր արժանիք մը կը գտնէ, երբ անոր ամէնէն անգիտակցօրէն գործող մասնայատկութիւններն ամէնէն բուռն անձնականութեամբ ու նաեւ ամէնէն մարդկային երանգներով կրկնապէս ապրուած ներակազմուած կ'ըլլան անհատին այդ գործին մէջ, —անկարելի պիտի ըլլար որ Իպսէնի անձնականութեան մէջ ալ չտեսնէր ամբողջ Նորվեկիոյ մտքին խայտալը, ամբողջ Հիւսիսի հոգեկան ու մտաւորական կենսականութիւնը։

* *

Հիւսիսը իր մթին ցուրտ մթնոլորտին մէջ տենդոտ երազուն ու շա՛տ մաւերական կենսականութիւն մը ունի, մարդկային կեանքին բոլոր անհրաժեշտ հարցերուն մէջ թափառող։ Գերման մտածողութեան բոլոր կարողութիւններն ունի, անոր բնազանցական հանճարին աւելի մեղմ աստիճաններուն մէջ, աւելի ցնցող, աւելի բնական, աւելի մարդկային ու հեշտօրէն մերձենալի գոյներու տակ։ Վասն զի, Հիւսիսի հեղինակներուն մէջ տիրող խորունկ ու հրաշալիօրէն յստակ գրական երեւակայութիւնը, գերման երեւակայութեան հակառակ, ուղղակի ոչինչ ունի արուեստին ու կամքին կանխակոշկող գործողութիւններէն, դրութեանկան նախալարուած միտումներու գծած ճամբէն, այլ Հիւսիսի ամբողջ բնութենէն է որ կը յառնէ, ինչպէս անտառի մը վայրենահրապոյր խորհրդականութիւնը ինք իր առարկայական անխնամ կենսականութենէն է որ կ'ելլէ։ Եթէ եսապաշտութիւնը Նիչէի մէջ՝ իրեն ժամանակակից Պիդմարքի ոգւոյն արձագանգն է, արուեստին վրայ կիրարկուած, Վայմարի մթնոլորտին մէջ ապրող դասական ընտիր յստակագոյն մտքերու սակաւապէտ հզօր ջնարակով բողբոլուն՝ հետեւապէս նաեւ արուեստագիտական կանխակալ կամքի գործ մը, Իպսէնի մէջ այդ եսապաշտութիւնը իր հիւսիսաբնակի երազուն տենչազօր բնութենէն լը մեկնի, բոլոր բնախօսական արտաքին ազդեցութիւններէն զոր Հիւսիսի մթնոլորտը հարկ կը դնէ, մշուշապատ ցըրտին կենդանառոյգ բնութենէն առնուած դէմյանդիման զգայութիւններէ։

Վերջն է որ քննադատը արուեստագիտական կամքի մը, նորակարգ գրչի մը զօրաւոր ձգտումներու յամր կազմակերպումը կը տեսնէ անոր գործերուն մէջ, իբր վերջափնաց հետեւութիւն։ Ուրիշ կերպ խօսելով, Նիչէ իր անհատական մտածումէն կ'երթայ իրերուն ու Իպսէն իրերուն բնութենէն կը մղուի իր մտածումին։

Իպսէնի տալիսները կը պատմեն ծայրէ ի ծայր իր դժգոհութիւնները հանդէպ այն ընկերութեան ուր կ'ապրի։ Իր խիզախ ան-

կեղծութիւնը անսովոր սարսուռ մը կուտայ հանդիսատեսին, վասն զի ընկերային բոլոր բթացած՝ անգիտակցօրէն մեքենականօրէն կատարուող սովորոյթները ձեռք կ'առնուն ու կը ցուցադրուին հոն: Մերթ, խօսակցութեանց մէջ անա՛նկ հրաշալի պարզութիւն մը դրուած է, որ հանդիսատեսը կը չուարի թէ ի՛նչպէս մէկ երկու խօսքով, նոյն իսկ մէկ երկու վանկով ընդարձակ տպաւորութիւն մը ունեցող գաղափար մը յառաջ կը բերուի իր վրայ: Յետոյ, եթէ մէկը ընէք իրադարձութեանց բացառիկ պարագաները ու մէկ քանի սէմպոններ որոնք չունին կէօթէի ֆաուսթին երկորդ մասին մէջ տիրող սէմպոններուն լուսափողփող յստակութիւնը, ձեւի և իմաստի կրկնակ տեսակէտներով, և եթէ ուշի ուշով հետեւիք կտրուկ այլ չե՛շտ հզօր խօսակցութիւններուն, նո՛ւրբ ու մերթ սաստիկ վիրաւորող ակնարկութիւններով ձօխ, բոլոր այն չարժեքներուն որոնք գաղափար մը ունին՝ այլ կը քաշուին արտայայտուելէ, բոլոր այն կեցուածքի շարժուածքի ու մտածելու տենդոտ աշխոյժ կտրուկ ընդհատ կերպերուն որոնք հմայիչ, իւրովի տառապող գողունի յուզումնականութեան մը ճետ մերթ կը յիշեցնեն քիչ մը՝ կրաւորական ձգտումներ՝ տրուած փայտէ խամաճիկներուն մէջ որոնց բէշին տակէն անախորժօրէն կը տեսնես զիրենք եղանակաւորող վարիչ ձեռք մը կամ որոնց չարժական յօդաւորիչ արօյրէ թելին անհաճոյ ճարձատիւնը կը լսես. եթէ վերջապէս խորունկ ուշադրութեան առնէք տեսիլներուն բոլոր ներքը (intérieur) ու զայն ոգեւորող կենսականութիւնը, կըզգաք թէ Հիւսիսի մթնոլորտին մէջ է որ կը շնչէք, շատ հեռու տոմոյն՝ չորս կողմէ ցրտին տոգոյն մառախուղներով փակ չըջավայրի մը մէջ ուր մարդիկ կ'երարզեն աւելի քան կը գործեն, լռիկ կը մտածեն ու միավանկ խօլ ձայնարկութիւններով կը տրտնջան աւելի քան կանոնաւոր շարունակութեամբ մը կը խօսին: Իպսէնի տառամներուն մէջ ի հանդէս բերուած պատկերները կը պարզեն ամէն ժամանակի քաղաքակրթութիւնն՝ զբաղեցնող խորքերը: Միակողմանի չափազանցութիւն

մըն է ուրանալ Նորտաուի հետ թէ իր գործերը քրիստոնէութենէն ծագում առած երեք հիմնական գաղափարներու վրայ է որ հիմնուած են. — սկզբնական մեղքը (ժառանգականութիւնը) զոր Իպսէն Ուրուակացեան մէջ Օսվալտի բերնով կ'եղբերեղէ. խոստովանանքը՝ Պուպրիկի Տաճ մէջ և անձնազոհութիւնը՝ հոգեկան փրկութիւնը՝ Ընկերութեան ճեղքակցութեան մէջ: Նորտաու որ, ինչպէս սուր ու տխուր հեգնութեամբ մը դիտել կուտայ Մօռիս Միւռէ, հրէական միջակ դրապաշտութեամբ մը հաճոյքի զգայութիւններ միայն կը փնտռէ ամէն իտէալի մէջ, կը մեղադրէ Իպսէնը՝ քրիստոնէական այս երեք միսթիք այլ յաւիտենական հարցերով զբաղելուն համար, քանի որ միւս կողմէ Իպսէն Նորտաուի կարծեկից հաստատումներ ըրած էր՝ ցոյց տալով ընկերութիւնը իբրև «նկարագիրները կազմալուծող» դարաւոր անմիտ որդ մը և ձաղկելով անոր նախապաշարումները: Այս մեղադրանքները անվիրաւորիչ մանրամասնութիւններ են, Իպսէնի առած դաստիարակութեան ու անոր միտքը սնուցած մթնոլորտին անգիտակ: Մօռիս Միւռէ սապէս կ'ամփոփէ Իպսէնի աղնուապետութիւնը, անոր գլխաւոր գաղափարներուն մէջ. «Ամէն բանէ առաջ եղէ՛ք այնպէս ինչպէս որ է ձեր անձը, անհատական, ինքնորոշ, ինքնուրոյն: Վերստին մտածեցէք աւանդաբար ձեր հայրերուն թողած մտածումները: Այս դարաւոր ճշմարտութիւնները որոնցմով կ'ապրի մարդկութիւնը, թերևս ոչի՛նչ կ'արժեն ձեզի համար: Մենութեան ու ինքնամիտքման մէջ, ճշմարտութիւն մը չիկեցէք ձեզի համար և անձնական իտէալ մը դարձնեցէք:» — Բայց այս խօսքերուն մեծ մասը, զիտութեան անկախութենէն ու մանաւանդ Պիլմարքի գործունէութենէն ի վեր ա՛յնքան յեղեղուած են որ ա՛լ դասական դարձած են և մենք միայն այս մտածումներով չէ որ պիտի ուզէինք ճանչնալ Իպսէնը, այլ իր արուեստին մասնաւոր գործութեամբ որ թատերական ընդարձակ գործունէութիւններ կըստեղծէ ու շատ կանխապէս մարդկութիւն մը մեր

աչքին պարզելու հրաշալի պատրանքը կուտայ յաճախ, երբ ռամիկ ընկերութիւնը, իր թատերաբեմէն աստի՛ն, հողին վրայ, դեռ կը պահէ իր նախապաշարունակներէն ու կոյր սովորամոլութիւններէն մեծագոյն մասը, առանց իտէալի, անհոգի, ամենամիջակ, տխուր ոյժ դրապաշտութեան մը հետ միացած:

Բոլոր միւս հարցերէն աւելի կնոջական հարցն է որ իպսէնով արձագանգներ ու կապկային չհասկցուած գործունէութիւններ գտած է ֆրանսական թատերաբեմերուն վրայ: Այդ գլխաւոր կապկողներէն մէկն է Ֆռանսուա տը Գիւռէլ որ քիչ ատենուան մէջ անիրաւ համբաւ մը շահեցաւ իր թատերերգութիւններով, թէև զուրկ չըլլար մասնակի արժանիքներէ ու տուամաս խօսական ճարտարութիւններէ: Միամիտներ կարծեցին թէ իպսէն իր Նօրայի և ուրիշ կիներու տիպարներով լուրջ ու խիստ ֆէմինիզմի մը դատը կը պաշտպանէ: Թէև Նիլէի պէս անտարբեր չէ ինք կնոջ հանդէպ, միայն գեղեցիկ զաւակներ արտադրել պահանջելով անկէ ու նաև սորվիլ պահել իր երբեմնի սեռային ու ընկերային հրապուրիչ վախը իր ամուսնին հանդէպ և գեղեցիկութեան տեսակէտով ընականոն անվատթար էրիկ մարդէն վար դասուիլ հարկադրելով զինքը, ինչպէս կենդանիներուն մէջ էգը, աւելի տկար ըլլալուն հետեւանքով, նուազ գեղեցիկ է արուէն, — բայց վերջապէս իպսէն իր կանացի տիպարներուն մէջ «յաւերտեանական կնոջ» դատին ի պաշտպան չէ որ կը խօսի, այլ անհատին ի պաշտպան: Աւելին կայ. իպսէն իր՝ մղուողի ընդդիմախօսի հեշտանքներուն համար է որ կը խօսեցնէ կինը. սեռային հարց մը չկայ հոտ, կանացի վաւերացուած մասնայատկութիւն մը, այլ իր ընդդիմախօսի ու հակընկերականի տեսլահար ու երբեմնի յայրատ անյազ տենչերն ու փղձկումները հանդարտեցնելու հասարակական պատրուակ մը...:

Իպսէնի կախարդիչ ինքնուրոյն զօրութիւնը իր թատերական արուեստին արտայայտումին մէջն է, ուր թէև գործողութիւնը շատ աճճուկ է ու մերթ, թատերերգութեանց

երկարութեան հետ բաղդատմամբ՝ հազիւ նշանակելի, բայց ուր մտածումները շատ անձնական կերպով կ'արտայայտուին: Իր սուամներուն մէջ կա'ն մէկ քանի տեսարաններ, ինչպէս Պուպրիկի Տան, Վայրի Աղջկան ու Պուսմեթին մէջ ևլն. որոնք Շէյքսպիրի մը պիտի վայլէին, որոնք անմահ պիտի մնան իրենց կատարեալ անթերի դասական անմանելի իրապաշտութեամբը ու իրենց խորին յուզումնականութեամբը. զորս դարերու ծաղկաքաղերը ու ընտիր հաւաքածոները չպիտի դադրին արտատպելէ իրրև Հիւսիսի մշտափթիթ ծաղիկներ, լեռներու ձիւնին տակէն միշտ յառնող, և որոնցմով Նօրվէկեան գրականութիւնը կազմած պիտի ըլլայ միշտ իր փառքին կարեւորագոյն մէկ մասը:

ԵՂՈՒԱՐԴ ԳՕԼԱՆՃԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ

(* Մ Ա Յ Ք)

Ա.

Կապտորակ, բիւրեղ երկընքի մը տակ Դաշտի ծաղիկներ մաքուր կը ժղպտին, Ու խորհրդապահ բոյներն այդ ճերմակ Երգ մը կ'արթնցնեն խորքերն իմ սըրտին:

Ատենօք երբ—դեռ անփորձ ու տըգէտ՝ Լաւատես տըղայ—երանութեա'ն մէջ Կը խընկարկէի կեանքին լուսաւէտ Տեսլականն՝ աղուոր՝ գերթ անուրջ մ'անվերջ,

Ձինջ, աննիւթական ըզգայութիւններ Կը վէտվէտէին մերթ կուրծքիս ներքեւ, Ու չըրթներուս վրայ երգ մը կը յոգնէր Երբ կը դիտէի պուրակ, ծով, արև:

Մարդին ըսպիտակ, կո'յս ծաղիկներուն Կը գըգուէի մեղմ՝ լանջքը լուսաւոր...
...Երբ իրենց տարտամ բոյրէն, օրօրուն, Հողից կ'արբընուէր յուզմամբ մ'անսովոր:

Իրենց երկնային անմեղութեան մէջ
ինձի կ'ըսէին. «Մենք ցոլացիկն ենք
Բալո'ր կեանքերուն որք սիրելէ վերջ
Հոսկէց կը մեկնին տըրտում՝ ինչպէս մենք»:

Բ.

Արեւի փաղփուն աղամանդներէն
Վառքեր կը հրրճուին նայուածքիս առջև.
Ժրպտուն մայիսին համբոյրը նորէն
Կըզգամ սարսալով իմ հոգւոյս ներքև:

Ծովն ինձ անծանօթ տաղ մը կը սուլէ.
Այդ նոր բառերուն մէջ պահ մը կ'ապրիմ.
Մօտայի սարն, օհ, զուրկ կ'ըլլայ փայլէ
Ուսկից կը դիտեմ ծովն ինձ մտերիմ:

Օղին մէջ հըմայք մը կը թեւածէ
Եւ սիրտս աղուորին միայն կը բացուի...
Ու կը մըտածեմ վարդերուն բոցէ—
Եւ նայուածքներուն խորունկ ու ծաւի...

Արչալոյսի կոյս երազողներուն
Հոգիին քոյրն է Մայիսը ճերմակ.
Անոնք մայիսին կ'ուղղեն է'ն տօգոյն
Հարցումներն որոնք խորհրդէն համակ:

Գ.

Ուրուպատկերներ չուրջս կը յածին...
Խաւարն անսահման սեւ մեկնի պէս
Կը տարածուի մէջն անբաւ միջոցին,
Վանելով անուրջն հոգւոյս լուսադէս...

Մըտքի լըռանիստ խաղաղութեան մէջ
Ո'վ կայծկըլտուք բոցեղ յուշերուն,
Որոնք կը շըրջին հոգ լըռին, անվերջ,
Փոսուռաներու բոյլի մը հանգոյն:

... Ու սարին վըրայ մենուկ, ծընրադիր,
Աչքերս անհունին լոյսերուն յառած,
Կըզգամ մի առ մի խուսափումն ու թիռ
Իղձ—անուրջներուս՝ դէպի վեր, Աստուած...:

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԳԱՆՈՅԻՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՃԻՒՂԸ

Եթէ Հիւանդանոցի նոր շէնքերուն կա-
ռուցումը կը հետաքրքրէ հանրութիւնը, ո'չ
նուազ ուշադրութիւն կը գրաւեն Հոգաբար-
ձութեան կողմէ յաջորդաբար ձեռք առնուած
միջոցները ու գործադրուած բարեփոխումները՝
այդ մեծ Հաստատութեան ներքին կազմա-
կերպութեան մասին: Այսպէս, գոհութեամբ
կարդացինք օրաթերթերուն մէջ՝ բժշկական
ճիւղին վերաբերեալ նորագոյն կարգադրու-
թիւնը մը: Հոգաբարձութեան անդամ Տօքթ.
Վ. Թորգոմեան էֆ. գովելի նախաձեռնու-
թիւնը ունեցեր է հիւանդներու վիճակը պատ-
կերացնող «սթաթիսթիք»ներ պատրաստել
տալու, որոնք երեք ամիսը անգամ մը պիտի
հրատարակուին թերթերուն մէջ: Այս նպա-
տակով, կազմած է ցուցակի նմոյշ մը և Հի-
ւանդանոցի Տնօրէնութեան ղրկած: Այդ
ցուցակը երեք մասի բաժնուած է. ներքին
և արտաքին հիւանդութիւններ, վիրաբու-
ժական գործողութիւններ և ջլախտաւորներու
վիճակ: Հիւանդանոցի ներքին բժշկներէն
Խւրաքանչիւրը իր ճիւղին յատուկ ծանօթու-
թիւնները պիտի նշանակէ ցուցակներուն մէջ
որոնք պիտի ներկայացուին Հոգաբարձու-
թեան և այս վերջնոյն կողմէ հրատարակու-
թեան տրուին: Այս կերպով, հանրութիւնը
պիտի կրնայ որոշապէս իմանալ թէ վերջին
երեք ամիսներու միջոցին ի'նչ տեսակ հի-
ւանդութիւններ դարմանուած են Հիւանդա-
նոցին մէջ, որքա՛ն հիւանդ բժշկուած կամ
բարուք վիճակ մը ստացած են, և այլն:

* * * Հոգաբարձութիւնը նկատելով որ,—
ինչպէս Համբարձման տօնին առթիւ Յարու-
թիւն էֆ. Ասլանեանի կարդացած տեղեկա-
գիրն ալ կը չեղտէր,— հիւանդներու թիւին
բաղդատմամբ Հիւանդանոցի ներքին բժշկ-
ներու թիւը անբաւական կուգայ, պաշտօն
յանձնած է իր անդամներէն Տօքթ. Նա-
զարեան պէյի և Տօքթ. Թորգոմեան էֆ.ի
որպէս զի խորհրդակցութիւն մը կատարելով
դարման մը խորհին և արդիւնքը ներկա-
յացնեն Հոգաբարձութեան, հարկ եղածը
գործադրելու համար:

ԿՕՆԳՈՒՌՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋԸ

ԵԶՐԱԼԱՅՈՒԹՒՆՍ

Անցնի՛նք ջրհեղեղը... եթէ կը հաճիք: Բրիստոսի թուականէն յիսուն տարի առաջ Կիլիկիոն գրած էր նոյն խօսքերը զորս, Բրիստոսէ գրեթէ հազար եօթը հարիւր տարի վերջ, Պուալօ գաղղիացի երգիծաբան—բանաստեղծը կրկնեց՝ ոճի և բառերու ներդաշնակութեան վրայ: Բրիստոսէ տասը տարի առաջ, գրեթէ նոյնը գրեց Որատիոս: Նոյնը պատուիրեց Կուինտիլիանոս, Բրիստոսէ գրեթէ յիսուն տարի վերջ:

Կիլիկիոնէ մինչև այսօր գրեթէ 2000 տարիներ անցան և, Պուալօյէ ի վեր, 250 տարիներ: Որատիոսէ ի վեր, գրեթէ 1900 տարի է, և, Կուինտիլիանոսէ ի վեր, 1850 տարի:

Ուստի, անցնի՛նք ջրհեղեղը...

Այո՛, իրաւունք ունիք, ներդաշնակութեան մը գոյութիւնը հարկաւոր է, յարգի է, գնահատելի է ո և է գրութեան մէջ, ըլլայ ոտանաւոր, ըլլայ արձակ:

Բայց, ի սէր Աստուծոյ, ասկէ ի՛նչ կը հետեւի: Միթէ ասկէ կը հետեւի՝ թէ Կօն֊գուռները մտահոգութիւն ունեցած են «ներդաշնակ, հեշտ և հեղափառ» ոճով գրելու: Միթէ կը հետեւի՝, թէ ներդաշնակութեան մասին իրենց մտահոգութիւնը Ֆլօպէտէ «չատ՝ աւելի հեռու»(!) տարին Կօնգուռները:

Ի՛նչ էր մեր սկզբնական նպատակը: Ի՛նչ կէտերու շուրջ դարձաւ վիճաբանութիւնը զոր կը մղենք: Կօնգուռեան ոճին ներդաշնակ կամ աններդաշնակ ըլլալուն վրայ, այնպէս չէ: Խնդիր էր լուսաբանել, վեր հանել Կօնգուռներու ոճին գլխաւոր յատկանշական մասերը որոնց մէջ բոլորովին աննշան տեղ մը կը բռնէ ներդաշնակութիւնը բառերու և պարբերութեանց: Ընդգիծախօսներու պնդեցին հակառակը, բայց իրենց կարծիքը հաստատելու համար առաջ չբերին ո և է փաստ, չի ցուցին ամենափոքր վկայութիւն, չարտադրեցին եւ ոչ իսկ ամենակարճ պարբերութիւն մը Կօնգուռնէ:

Իրա շրանսերէն բնագրէն՝ ուրկէ տեսնուէր դասական ներդաշնակութեան մը գոյութեան ապացոյցը:

Հակառակը, ես իմ բոլոր յօդուածներովս վկայութիւններ բերի գաղղիացի նշանաւոր քննասէրներէ եւ, ի հարկին, դիմեցի իմ իսկ փորձառութեանս ու ծանօթութեանցս՝ օրինակներ չարելով աններդաշնակ տողերու որոնք սխալման կամ անմտադրութեան արդիւնք չէին, այլ Կօնգուռներու քով սովորական դարձած անհոգութեան մը: Օրինակ առի նաեւ իրենց Ռթէ Մօքքոէճը եւ ցուցի այն խիստ փոքրաթիւ էջերը՝ որոնց մէջ մտահոգութիւն կերեւայ ներդաշնակ եւ երաժշտական տողեր հիւսելու: Բացատրեցի թէ գրքին գրեթէ երեք քառորդը ընտանեկան խօսակցութիւններէ կազմուած է եւ մէկ քառորդն ալ հոգեբանական ու միսթիքական խորհրդածութիւններէ՝ որոնց մէջ ընաւ չյայտնուի ներդաշնակօրէն գրելու հոգը: Ասոնց միջեւ զետեղուած կան նկարագրութիւններ, հիւսնալի նկարագրութիւններ, ամէնքն ալ իրականութենէ առնուած «միմիայն աչքի տեսութեան» համար գրուած: Փոխարէն այս բոլոր աշխատութեանցս եւ ուսումնասիրութեանցս, ոչինչ ընդունեցայ իմ ընդդիմախօսներէս իբր դրական եւ հիմնական փաստ, իբր արդար եւ անվիճելի առարկութիւն: Վերջին վարկեանին, ուղղեցին ինձ compliment մը, ըսելով թէ «բառերու վրայ լարախաղացութիւն» ընող մըն եմ: Եթէ այդպէս է, աւելի՛ լաւ: Կընդունիմ զայս իբր պատիւ, ոչ թէ իբր արհամարհանք: Ամէն մարդու տրուած չէ, բնականաբար, մտքի եւ բառերու հաւասարակըճութիւնը չկորսնցնել՝ երբ գրական խնդիր մը կը քննուի այսքան բարձրէն, այսինքն՝ այնպիսի բարձրութենէ մը ուր լարախաղացը հրճուանօք ցոյց կուտայ իր ճարպիկութիւնը եւ իր արուեստին մէջ ստացած ամենանուրբ կրթութիւնը:

Ի՛նչ որ ինձ համար մասնաւորապէս ցաւալի է, այն է՝ թէ ներկայ վիճաբանութիւնը չեղեցաւ քննադատութեան ճամբէն եւ ինկաւ դասախօսութեան մէջ: Պէտք է ընդունիլ թէ բարձրագոյն է քննադատը:

թիւնը՝ դասախօսութենէ, եւ թէ բանավէճ մը կիյնայ իր արժէքէն երբ դասաւանդութեան ոգւով կը վարուի: Պէտք չէ ամրափակուած մնալ *à priori*, ի յառաջագոյնէ, կազմուած դատաստաններու մէջ: Դիւրաւ կը սայթաքի այնպիսին՝ երբ իր առջեւ կը դրուին նորագոյն տեսութիւններ՝ զորս պարզելու համար պէտք է վարժ ըլլալ անձնապէս դիտելու, անձնապէս քննելու եւ վիճելու գործին մէջ: Երբ պակսի այս վարժութիւնը, դասախօսը չի քննի թէ «Ի՞նչպէս եմ իրեքը», այլ թէ «Ի՞նչպէս պարսէիք ըլլալ»:

— «Մտտենագիր մը պարսի զգուշանալ աններդաշնակութենէ»:

Լա՛ւ, պարտի՛: Բայց Կօնգուռներն զգուշացա՞ն աններդաշնակութենէ: Պալլաք զգուշացա՞ւ, Զօլա զգուշացա՞ւ, Մօբսսան զգուշացա՞ւ, Մէնտէս զգուշացա՞ւ:

— «Ի՛նչ որ ալ ըլլայ խօսքին կերտուածքը, հին կամ նոր, դասական կամ վիպական կամ բնապատկան(1), պէտք չէ որ մեղանչէ ականջին պահանջումներուն դէմ»:

Դարձեալ լա՛ւ. պէտք չէ՛, համամիտ ե՛նք: Բայց եղան բնապատկ մտտենագիրներ որ այդ մեղքը գործելէ բնաւ չվախցան, եւ մեղք իսկ չնկատեցին ներդաշնակութեան դէմ գործելը: Mieux vaut être rocailleux et dissonnant que fade et banal, «Լաւագոյն է անհարթ, կոպճուտ ու արտանուագ դրուածք ունենալ՝ քան անհամ ու հետեւակ ոճ», կըսէ Ալպալա, միեւնոյն դասագրքին մէջ, քանի որ դասագրքերէ աղատիլ չէ բաղդերնիս:

Il y a une certaine beauté de pensée absolue qui est au-dessus de l'harmonie même et qui peut s'en passer, «Խորհելու բացարձակ գեղեցկութեան աեսակ մը կայ՝ որ նոյն իսկ ներդաշնակութենէ բարձրագոյն է եւ որ կրնայ զանց առնել ներդաշնակութիւնը» (Նոյն):

Le génie et la vie passent avant et se passent de tout, et ce qu'il faut voir d'abord, c'est l'originalité, le don de peindre, le don d'imagination et de création. L'harmonie ne vient qu'après.

«Հանճարն ու կենդանի գրութիւնը ամէնէն առաջ կուգան եւ ուրիշ բանի պէտք չունին, եւ նախ քննելու բանը որ կայ՝ այդ ալ է ինքնագիւտ ոճը, նկարագրելու ձիրքը (տուրքը), երեւակայելու եւ ստեղծագործելու ձիրքը: Ասոնցմէ վերջ միայն կուգայ ներդաշնակութիւնը» (Նոյն):

Այսպէս ըրին նաեւ Կօնգուռները. նախ ունեցան հանճար, կենդանի արուեստին սիրահարն եղան, ուրիշ բանի կարօտը չքաշեցին: Կօնգուռներուն միակ մտահոգութիւնը եղաւ ինքնագիւտ արուեստը, նկարելու տենջը, երեւակայելու եւ ստեղծելու ջանքը: Կօնգուռները հիմնեցին Ակադեմիա մը՝ որ կը քաջալերէ ինքնագիւտ եւ բոլորովին նոր յղացմամբ գրուած գործերը:

Այս ամէնէն վերջ միայն կուգայ անոնց փափաքը ներդաշնակ ըլլալու: Հակառակը, Յիւպէն իր երեւակայութեանը, ստեղծագործութեանը, նկարագրութեանը, կենդանի արուեստ յորինելու տաղանդին հետ միանգամայն կը խառնէր ներդաշնակօրէն խմբագրելու մտահոգութիւնը: Ի՛նչ ահագին տարբերութիւն...:

On doit aimer l'harmonie, la rechercher, la cultiver, mais jamais au dépens de la vie, du relief, de l'observation, de l'originalité, — «Պէտք է սիրել ներդաշնակութիւնը, ջանալ գտնել զայն, մշակել, բայց երբե՛ք ի վնաս կենդանի արուեստին, ի վնաս կարկառեալ նկարագրութեան, երբե՛ք ի վնաս դիտողութեան, երբե՛ք ի վնաս ինքնագիւտ կերպին» (Նոյն):

Վերջին վկայութիւն մը դեռ, նոյնէն, եւ զոր կրնայի վերապահել. L'harmonie est un ornement qui fait mieux sentir la misère du style. «Ներդաշնակութիւնը այն զարդարանքն է՝ որուն տակ լաւագոյն կը դառնայ թէ պարտկուած կայ ողորմելի ոճ մը»:

Կը կարծեմ դարձեալ, կը յուսամ կարծել թէ կը բաւէ: Իսկ եթէ դեռ ոչ, մի՛շտ շարունակենք:

Եթէ օր մը մեր հայ գրագէտներէն մէկը ձեռնարկել ուզէր Պալլաքի վէպերէն մէկուն թարգմանութեանը, ես պիտի խրատէի իրենք:

որ չըլլա՛յ թէ ականջ կախէր... աներդաշնակութեան եւ ոչ իսկ Պուալոյի պատգամներուն: Պիտի պնդէի որ կարեւորութիւն չիտար անտանելի չափազանցութեանց որով այսօր մեզի կըսեն թէ «Ինչ որ ալ ըլլայ խօսքին կերտուածքը, հին կամ նոր, դասական կամ վիպական կամ բնապաշտական(!), պէտք չէ որ մեղանչէ ականջի պահանջներուն դէմ»: Այսպիսի պատգամներ կրնան խօսուիլ դասականութեանց միջոցին եւ զօրաւոր կ'ազդեն պատանիներու երեւակայութեանը: Իսկ երբ կարգը կուգայ արուեստը ուսումնասիրելու, արդէն գրուած արուեստի հրաշակերտները քննասիրելու, այն ատեն այս խօսքերը ստակ մըն ալ չեն ըներ:

Բնապաշտները...: Վարկեան մըն ալ ասոնցմով զբաղինք, անցողակի կերպով:

Թէօֆիլ Կոթիէի վկայութեանը համեմատ, Պալզաք բնաւ չսիրեց բանաստեղծութիւնը եւ յաճախ կը պնդէր, Սթէնտալի պէս, թէ բնաւ պէտք չէ ոտանաւոր գրել. *Pas de vers du tout!* Պալզաք ոտանաւոր չէր գրեր եւ երբ պէտք ունենար ոտանաւորի մը, իր բարեկամներէն կը խնդրէր որ գրեն իրեն պէտք եղածը: Տիկին տը Ժիւռուտէն, Լասայի եւ Կոթիէ յաճախ ոտանաւորներ փոխ տուած են Պալզաքի: Բայց ի՞նչ մեծ մարդ էր...:

Պալզաք հիանալի վերծանող էր եւ օր մը փափաքեցաւ վերծանել Կոթիէի քերթուածները: Մնացած արձակագիրներուն պէս, իմաստին համար կը կարդար, եւ կը ջանար չտեսնելու զարնել կշռութիւնը (*rythme*). մինչդեռ, հակառակը, բանաստեղծ մը երբ կը վերծանէ իր ոտանաւորը բարձրաձայն, անտանելի կերպով կը շեշտէ կշռութիւնը:

Պալզաքի ոճն ալ զուրկ է կշռութենէ, դաշնակութենէ եւ ներդաշնակութենէ, շատ աւելի քան Կոնգուէները՝ որոնք, գէթ երբեմն, կը փորձէին երաժշտական ակորդալուր չարադրութիւն մը:

Պալզաք, Կոնգուէներու պէս, բան մը չպարտիր Հնութեան. Պալզաքի համար ոչ Յոյն դրականութիւն կայ, ոչ Լատին: Նոյն-

պէս է Կոնգուէներու համար եւս: Պալզաքի տաղանդին բաղադրութեանը մէջ չկայ ոչ մէկ հետք Հոմերոսէ, Վիրգիլիոսէ, Որասոիոսէ: Ձէ երբեք գտնուած մէկը որ Պալզաքի չափ քիչ դասական եղած ըլլայ:

— «Պալզաք, Կալվառնիի պէս—կըսէ Կոթիէ—իր ժամանակակիցները միայն դիտեց, եւ, գրելու արուեստին մէջ, գերազոյն դժուարութիւնն է նկարել ինչ որ մարդ կը տեսնէ իր աչաց առջեւ: Մարդ կրնայ իր ժամանակամիջոցին մէջ ապրիլ եւ մեռնիլ, առանց տեսածին անդրադառնալու: Եւ այս պէս անցան գաղին բարձրագոյն մտքի տէր շատ մարդիկ»:

— «Իր ժամանակին մարդն ըլլալ—կը շարունակէ Կոթիէ—ասկէ դիւրին բան չկայ, կարծես, բայց ասկէ դժուարին բան ալ չկայ: Աչքերուն վրայ չունենալ բնաւ ականոց, ոչ կապոյտ ոչ կանանչ. իր իսկ ուղեղովը խորհիլ, արդի լեզուն գործածել, իր նախորդներուն Ֆալգաները մօտալով չկարկտել:

«Պալզաք ունեցաւ այս չքնաղ արժանիքը: Դասական յիշատակներու շնորհիւ, հնութեան ներդաշնակ անուններու շնորհիւ, յետին հռետորն անգամ կրնայ յօրինել ողբերգութիւն մը, քերթուած մը, պատմական ուսումնասիրութիւն մը...»:

Ալ այս անգամ, կը հաւատամ թէ կը բաւէ:

Անցնինք ջրհեղեղը...:

ԴՐ. ՄԱԼԽՈՍ

Ծ. Խ. — Մասիսի Խմբագրութիւնն ալ, իր մասին, լրջօրէն կը մտածէ թէ,—ջրհեղեղը անցնինք կամ ո՛չ,—երօք կը բաւէ այլեւս «Կոնգուէներու շուրջը» բացուած գրական վէճը: Վերջին խօսք մը ըսելու իրաւունք ունի Պէրպէրեան էֆ-ն որ այս նիւթին վրայ Մասիսի մէջ միակ յօդուած մը և Պուալոյի Ոտանաւորին գրաբար թարգմանութեան կցուած ալխարհաբար ծանօթութիւն մը հրատարակելով շատացաւ: Սիրալոյստ պիտի հրատարակենք յարգելի ուսուցչապետէն վերջին պատասխան մըն ալ, եթէ ունենայ կամ ուզէ տալ, ու այնուհետեւ մեր թերթին համար այլեւս փակուած պիտի նկատենք այս Կոնգուէեան վէճը:

ԱՐԵՂԱԶԱԳ Ն ՅԱՐՄԱՇ(*)

(ԿՅԿՏՈՒՐ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

«Հարցուցի վանահայր Գէորգ եպիսկոպոսին, թէ տաճարին շինութեան համար կը բաւէ՞ 3000 ոսկին»:

—Շատ է օղուլ, չա՛տ է:

«2500 ոսկի՞ն»:

—Շատ է օղուլ, չա՛տ է: Ոսկեհա՛նք գտեր էք:

«Տեսուն է երկիր լրիւ իւրով, աշխարհ և ամենայն բնակիչք նորա»:

—Շատ է, օղուլ, չա՛տ:

«150°0ը»:

—Շատ է օղուլ:

«1000ը»:

—Էհ, բաւ է օղուլ: Բայց...

«Բայց—մայց չկայ. կը գրես չըջաբերական մը, կոնդակ մը, թէ Աղաւնի հոգելոյս Պատրիարքին բարեպալտ քեռորդին, տաճարին շինութեան նաւակատիքը աւետելու համար հրաւիրա՜յ զրկուած է և երեք կաթողիկոս մէկ սեղանի վրայ եռաբերան, այլ միաճայն Ս. Պատարագ պիտի մատուցանեն, որոնց պիտի սպասաւորեն 50 վարդապետ և 200 դպիր...»:

—Բայց օղուլ սուտ էք նը:

«Հոգէ է հատեր, չե՛ս գիտեր թէ անունս է Դրըք—եալան: Սուտին բարենպատակ և բարեյաջող ըլլալուն նայէ դուն»:

—Խաղք չըլլա՞նք:

«Ի՞նչու խաղք ըլլանք, ժողովուրդը կը համոզեմ, գունդագունդ դէպ ի վանքը կը քննէ. դուք ալ պօլ պօլ դարպաս կըսկսիք դիզել, օրհնելով փառաւորելով ուխտաւորները և բժշկելով ախտաւորները»:

Վահան վարդապետ ապուշ ապուշ անոր երեսին նայելով կ'ընդհատէ անոր խօսքը:

—Յաջողեցա՛ր:

«Ի՞նչ միայն կաս յերեսաղէմ. խախա՛ մարգարէդ Վահան. եպիսկոպոսը գրեց ինչ որ տուն տուի իրեն: Էս ալ մէկ գիւղէն

միւսը, մէկ քաղաքէն միւսը վաղեցի, աւետեցի թէ մեծահանդէս, նմանը չտեսնուած տօնահանդէս պիտի կատարուի Չարխափանի նաւակատիքը»:

—Մէն միայնա՛կ թափառեցար խոյացար սլացար և յաջողեցար խաբէութեանդ մէջ:

«Դիւղացի տէրութիւններ ու տիրացուններ, վարժապետներ և միթարներ լոկոզեցի յորդորեցի որ տպագիր չըջաբերականս ցրուեն, ժամերու և դպրոցներու, փողոցներու և էգիներու մէջ, խօսին քարոզեն թէ էջմիաճնի Գէորգ, Աղթամարի ինչպատուր, և Սոյ կիրակոս կաթողիկոսներն եռաբերան՝ այլ միաճայն, մէկ սեղանի վրայ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանեն, երեսաղեմի Եսայի Պատրիարքը կիսազգեստ հագած Վերաբերում պիտի ընէ: Յետոյ 12 եպիսկոպոս, 72 վարդապետ, 352 քահանայ անդաւատան պիտի կատարեն Վանքին շուրջը»:

—Սքանչելի՛ գործունէութիւն, կեցցե՛ս Դրըք—եալան:

«Այլ աւա՛ղ, չկայ անտրտմախառն ուրախութիւն, վանդի յանկարծ Դարամուսալի մօտ բռնուեցայ և տարուեցայ Պատրիարքարան»:

—Ի՞նչպէս, դարմա՛նք:

«Սա անիծեալ Մասիսը, ինչպէս կըլլայ որ տպագիր չըջաբերականս ձեռք կը ձգէ ու կը հրատարակէ թէ, Դրըք—եալանի մէկ նոր շահատակութիւնը միամիտ ժողովուրդը գլխէ կը հանէ կոր, Արմաշի տաճարին շինութեան նաւակատիքը պատրուակելով: Պատրիարքարանը կը քնանա՛յ»:

—Յե՛տոյ:

«Պօղոս Պատրիարք երեսին կը դռայ.— ծօ՛ Դրըք—եալան, այս ի՞նչ սուտեր...»:

—Մառայ ե՛մ Սրբազան:

«Սա Դրըք—եալանը Փրկիչնետեցէք»:

—Մառայ ե՛մ Սրբազան, վանքն ու տաճարը...:

«Մօ, հապա սուտե՛րդ»:

—Մառայ ե՛մ Սրբազան, այլ սակայն բարենպատակ սուտեր:

«Մօ՛ աղէկ. սակայն կաթողիկոսներն ուստի՛ գտար»:

(*) Մասիս Թ 11 (6 Մայիս):

—Մահայ եմ Սրբազան, դուք ալ հրամայէիք:

Պողոս Պատրիարք որ վանքին հին միաբաններէն էր և վանքը կաթողին սիրողներէն, չկրցաւ խնդուքը զսպել, և որովհետեւ չէր ուզեր ալ որ վանքը միասուի դրամապէս, Գործք Առաքելոցէն սա վկայութիւնը կը յիշէ ժողովականներուն. «Զի եթէ ի մարդկանէ իցէ խորհուրդ այդ կամ գործը՝ քակտեսցի. ապա թէ յԱստուծոյ է, ոչ հնար իցէ մեզ քակտել, գուցէ և աստուածամարտք գտանիցեմք»: Ժողովականք հաւանեցան և Պողոս Պատրիարք ինձ դառնալով ըսաւ. «Դարձիր վանք դնա, այլ ետիդ չնայիս, որ Ղովտի կնկան նման չըլլաս»: Ա՛լ աղատուած էի և սակայն քարոզութիւնս շարունակելով վերջապէս յաջողեցայ վանքը ողողել 5000էն աւելի ուխտաւորներով:

—Այլ նաւակատի՞ք:

«Նաւակատի՞ք. կաթողիկոսներն ու Պատրիարքներն այսօր վաղը կուգան ըսելով՝ դարպասը մէկ կողմէն կը դիզուէր ու կը դիզուէր և հազար ոսկիէ աւելի դրամ կը տեղաւորուէր ու կը տեղաւորուէր և յետոյ տաճարը կ'օծուէր և Դէորդ եպիսկոպոս որ արդէն հոգեւարք էր, կը վախճանէր»:

—Իսկ դո՞ւք:

«Ես ալ տեսնելով որ վանքը վերիվայր կ'ըլլայ կոր, փախայ, յետոյ նորէն եկայ, նորէն փախայ և նորէն եկայ, մինչև որ օր մը երբ լսեցի թէ Օրմանեանն եկեր է, յուսացի»:

—Ի՞նչ յուսացիր:

«Պարա՛ւ յոյս. ոչ մատակարար եղայ և ոչ գանձապահ, այլ իբր գիշերահաւ գիշերապահ եղայ Ժառանգաւոր ըսուած քանի մը տղեկներու: Բայց միշտ աչքս վանքին ձամբան էր»:

—Ի՞նչու:

«Լսեցի որ հոս պիտի գաք. դպրանոցի մէջ կամ դուրսը բան մը պիտի ըլլաք»:

—Պարա՛ւ յոյս:

«Ի՞նչ կ'ըսէք, ուրեմն ի՞նչու եկած էք»:

—Մերիններուն հալածանքը զիս հոս քշեց, գուցէ հանգիստ մը գտնեմ հոս:

«Հո՞ս հանգիստ. վա՛յ քեզ խախտ մարգարէդ Վահան: Հոս ո՛վ մնաց որ դուն ալ մնաս. վանքին դռները ա՛լ գոց են թեմա. կաններուն համար: Հիմա ոչ վանք կայ ո՛չ վանականութիւն, այլ դպրանոց, խախտ լոզանոց»:

—Ուրեմն ի՞նչ ընելու է:

«Հէ՛յ վա՛խ, դուն քուն, բաղդդ արթուն. խելքդ տուն բեր: Դուն գիտե՛ս թէ ո՛վ ես դուն»:

—Խախտ մարգարէ:

«Կատակը մէկդի, դուն գիտե՛ս թէ ո՛վ ես»:

—Չըսի՞ր խախտ մարգարէ:

«Կատակը մէկդի, դուն չե՛ս մեր ամէնէն մեծ գրական հեղինակներէն մին»:

—Ճէպդ դիր:

«Երուսաղեմի Սրօնին աշխատակցեցար և հոն թատրերդ մը դրեցիր»:

—Ճէպդ դիր:

«Որուն մէջ կնիկ չկար»:

—Այն ատեն կիները թատրոն չէին երթար:

«Խօսնակ—Սոխակ գրեցիր:

—Ճէպդ դիր:

«Առականը գրեցիր»:

—Ճէպդ դիր:

«Այս՝ ամէնն ու ամէնը ճէպս դնեմ, ա՛ղէ՛կ, բայց դուք ժողովական ու Պատրիարքներու քարտուղար եղաք»:

—Աւա՛ղ փառացս անցաւորի:

«Այո, հիմա փառազուրկ եղած էք, նկուն ու լքուն: Դուք որ համբաւ մը ունէիք, ուրուն չէր կրնար հասնիլ ոչ յձն իր պորտով և թռչունն իր թեւով, հիմա հոս վանքի մը քէօշէն քաշուեր էք և պիտի սպասէք որ Օրմանեան մը ձեզ տէրտիրական ըլլայ»:

—Ի՞նչ ընելու էի:

«Բաղդդ ոտքդ է եկեր և դուք զայն կը կոխտէք: Փառք, ճոխանք և բերկրանք պատեր պաշարեր են, և դուք դեռ կը վարանիք»:

—Ի՞նչ ընելու էի:

«Համաձայնիլ, մէկտիղիլ և հրաշագործե՛լ:

—Հրա՛շք:

«Այո՛, հրաշք։ Հրաշք մը ցոյց տալ այս մերիններուն և զանոնք ափ ի բերան ընել»։

— Ի՞նչպէս»։

«Գործադրելով ծրագիրս»։

— Ի՞նչ է ծրագիրդ»։

«Դաւանափոխ ըլլալ»։

— Դաւանափոխ։ Բողոքակական թէ միւսը։

«Որն ըլլայ ըլլայ, բայց աւելի միւսը։ Երբ լսուի թէ հայ ժողովուրդին ամենէն նշանաւորը, տաղանդաւորը, և անոր ընկերը՝ հայ ժողովուրդին ամենէն հանրածանօթ Պատրիարքի մը — Աղաւնի — քեռորդին, Արմաշի վանքին տեսուչը, Պրուսայի, Իզմիրի, Իզմիրի և Էնկիւրիի Հայերուն հանրածանօթ թեմապահ խնամակալը...»

— Եւ Գրք-եալանը...։

«Կատակը ձգէ. լոյս հաւատքով լուսաւորուեր է, Հռովմէն հեռագիր հեռագրի վրայ հրաւիրողչէք պիտի հասնի, Պիոս Թ. Պապէն...։

— Բայց Պիոս Թ. Պապը մեռած է։

«Ի՞նչ. Պիոս Պապը մեռած է»։

— Գրեթէ քսան տարիէ ի վեր։

«Է՛ չըսե՛ս, որ գրեթէ քսան տարիէ ի վեր սուտ կը խօսիմ, առանց ես ինձէն գիտնալու թէ սուտ կը խօսիմ»։

— Այդ ալ բարենպատակ սուտերու դովդ դիր։

«Աւա՛ղ ուրեմն, աւա՛ղ յոյսերու»։

— Եւ սուտերո՞ւդ։

«Բայց չե՛նք կրնար իբր սուտ դաւանափոխութեան այս զրոյցը հաղորդել և մերինները ամանի բերել»։

— Ինձի նայէ, բարեկամս, մարդ միանգամ չինայ. ինչալէն ետքը գրեթէ այլ ևս անոր անհար է յաջողութեան ծրագիր չինել և գործադրել։ Ուրիշ բան է եթէ անակնկալ մը պատահի։

«Այո՛, խոստովանիմ և հուսադամ»։

— Լսէ՛. հալածուած էի, անօթի էի. Հայ կաթողիկ Պատրիարքարանի դիմեցի և խընդրեցի իմ անակ — Սոխակի մնացորդ վճարումը, և ահա քանի մը օր յետոյ լրագրի մը մէջ կը հրատարակուէր թէ կաթողիկ ըլլալ ուզեր եմ, այլ մերժուեր եմ։

«Զրահ՝ որ ինձի պէս սուտանձիններ կան եղեր»։

— Ոչ քեզի պէս, վասն զի քու սուտերդ գոնէ բարենպատակ են։ Կ'երդնում թէ ոչ Աղարեան Պատրիարք և ոչ ուրիշ ոք խօսք մը ըրաւ ինձ այս մտքը։

«Չարաբաղդութիւն»։

— Հիմա սուտ մը որ այսքան դիւրաւ կը շինուի և աւելի ևս չարաբաղդութեան պատճառ կ'ըլլայ, հապա դաւանափոխուածեան մը զրոյցը, քիչ չառ սուտ-իրաւ, ո՛րքան գայթակղեցուցիչ և չարաղէտ կ'ըլլայ։ Ուրեմն բարեկամս, ո՛վ Գրք-եալան ծերուկս, սպասենք հոս, յիշելով Սաղմոսին սա խօսքը. «Օր աւուր բղխէ զբան և գիշեր գիշերի ցուցանէ զգիտութիւն»։

Մեկնեցաւ Ծերուկը եւ քիչ ատենէն լսուեցաւ թէ մեռեր է, վանքին տասն ոսկի հոգեբաժին թողլով. այս էր եղած իր բոլոր հարստութիւնը վաթսուն տարուան մէջ։

Օրմանեան Սրբազան հոգեհանգիստի պաշտօն կատարել տուաւ և հրամայեց Արսէն վարդապետին որ դամբանական մը խօսի։

Արսէն վարդապետ, որուն համար առաջին անգամ էր քարոզ ու դամբանական խօսիլը, բնաբան ըրաւ Ս. Գրքի սա խօսքը. «Մի՛ կապեցես զցուռի եզին կալոսուոյ»։ Յետոյ եզրակացուց իր դամբանականը եւ վերջաբանով. «Աւելի աղէկ է որ մարդ եզ ըլլայ ու անօթի չմնայ, քան թէ մարդ ըլլայ ու անօթի մնայ»։

ՎԱՆԱՆ ՎՐԴ. ՏԵՐ—ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԵՐՈՒՍԱԴԵՄԻ վանքին հալիւներուն քննիչ Յանձնաժողովը շաբթուս դարձեալ նիստ գումարեց Նոյ. Էֆ. Ստրեանի տանը մէջ։ Ներկայ էին՝ Դէորդ Աստանեան, Միհրան Սեթեան և Վահան Սուրենեան Էֆ.ները։ Յանձնաժողովը իր տեղեկագրին պատրաստութեամբ կը զրադի։

ԵՐՉՐՈՒՄԻ առաջնորդ Տ. Զաւէն Մ. վարդապետ երկուշաբթի օրը մայրաքաղաքս ժամանեց և երեքշաբթի Պատրիարքարան երթալով, ներկայացաւ Ս. Պատրիարք Հօր։

ԱՌՏՈՒԱՆ ԱՐԵՒԹՅՆ ՄԱՅՔ ԶԻԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻԲՕԼԻԹ ԹԵՆ

(1828 - 1893)

Բ.

Հետեւինք հիմա Թէնի իմաստասիրական հայեցողութիւններուն կրած փոփոխութեանց և անոնց առած վերջնական ձեւին :

Բնամեայ, իմաստասիրական դաւա- նանք եղող գործի մը մէջ կ'ըսէ թէ, դեռ 15 տարեկանին՝ կրօնական համոզումները կորսնցուցած էր և անոնց տեղ հոգեպաշտ աստուածականութիւնը (dèisme) ընդունած : Յետոյ ինկած է ծայրայեղ սկեպտիկութեան մէջ, բայց անոր մէջ ալ չկրնալով մնալ, յարած է համաստուածութեան : Բանթի հա- կառակ՝ կը հաւտայ որ յարամերձութիւն մը կայ մեր մտային յորինուածութեան և ընդ- հանուր օրէնքներուն մէջ : Ինք է մին առա- ջին մերժողներէն գիտութեան յարաբերա- կանութիւնը : Թաքուն զօրութիւն մը չըմբռնե- թէն, բնադանցներուն նման, երեւոյթներու քողին ետին : Կըսէ «ձերգործող զօրութիւնը որ մեզի համար կը ներկայացնէ բնութիւնը, ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ տրամաբանական պէտք մը որ կը տանի մէկէն միւսը բաղա- դրեալը և պարզը, իրողութիւնը և օրէնքը» : Յօդել մարդկային սեռը կենդանայինին, պատմութիւնը բնական պատմութեան, ահա՝ Թէնի միակ նպատակը :

Բայց ինք իմաստասիրական այս անկախ դրութեան մէջ կը գտնուէր իրական հակա- ռակորդներու առջև, մանաւանդ V. Cousinի ընտրական իմաստասիրութեան : Ըստ այդ իմաստասիրութեան, մարդը բնութեան մէջ՝ մաս մը չէ ամբողջին մէջ, այլ՝ ուրոյն ու- րոյն ուժեր են երկուքն ալ. մարդը ինքնա- վարութեամբ օժտուած է և կը խուսափի գիտութեան որոշողութենէն (dètermi- nisme) : 1850ի միջոցներուն, երբ roman- tismec կըսկսէր իր հրապոյրը կորսնցնել և ամէն մարդ իրապաշտ (réaliste) գրականու- թեան մը փայլէն չլանալ կը թուէր, Թէն յարմար միջոց մը կը գտնէր քանդելու Մէն

Ահա՛ կ'անցնի ցայգս անքուն,
Մութին ծածքը կը մալի՛,
Ու կը կայթէ կոյսն այգուն
Իր քողքին մէջ մըլուչի :

Անցան սայլերն ալ դանդաղ,
Ու մըլակներն երգեցիկ,
Ու բանւորներն ու հօտաղ՝
Ճամբաներէն բաւաճիգ :

Ճառագայթներ խուսափուկ
Լըճակին մէջ կը խաղան.
Եւ յանկարծ թոյր մը՝ դեղձան
Կը շերկէ ջուրը փափուկ :

Ու բոցեղէն լեզուակներ
Կը ծըծեն մէզն համօրէն.
Սրելին փառքն հըրեղէն,
Սրելին կեանքն անըստուեր . . .

Հոգիէս ներս կը խուժէ
Քրքումն ալիքի նըման,
Եւ հովիկին առտըւան
Գինովութիւնն հաշիշէ :

Հարսնուկի լիճը բոսոր,
Յորենի ծովը կանաչ,
Կը հծծեն տաղն անձանաչ
Մըտերմասաց չըլուկի :

Ու մարմանդները ճանճկէն,
Ու սարերը կապտորակ,
Եղկ հծծիւնով մը կ'երգեն
Լոյսին ոսկի պատարագ :

Տունկեր ուեհան ծաթրինի
Կը ծըխեն խուռկ մը վայրի,
Որ կ'ամպանայ ու կ'այրի
Բուրվառին մէջ արփենի :

Հոգիէս ներս կը խուժէ
Քրքումն՝ ալիքի նըման,
Եւ հովիկին առտըւան
Գինովութիւնն հաշիշէ . . .

ՄԻՍԱՔ ՄԵՍԱՐԵՆՑ

տը Պիռանի և Ժուֆուռյի զգայական իմաստասիրութիւնը, ցուցնելով գիտական ուղղադատ հայեցողութիւններով անոնց վարկածներուն անորոշութիւնը և արդիւնքներուն խեղճութիւնը :

Ուրեմն կարելի է Թէնի իմաստասիրական գործը երկու մասի բաժնել, առաջինը ընդհանուր հոգեբանութիւն, երկրորդը՝ մասնաւոր հոգեբանութիւն : Առաջինին ընդլայնումը կը գտնուի իր L'intelligence գործին մէջ, իսկ երկրորդը պատմական գործերուն մէջ կը լուծուի. իր պատմական երկերը մասնական հոգեբանութիւններու ուսումնասիրութիւններ են :

Իրեն համար իմացականութեան մէկ նշանը պատկերի մը ցուցանիշն է, պատկերը զգայնութեան մը յայտարարը, և զգայնութիւնը ցուցանիշը կազմային յորինուածութեան տարրերուն : Մեր հսկայ ուղեղային դրութիւնը իրեն կերելայ չափազանց զաղփաղփուն :

Գալով իր իմաստասիրութեան ձեւին, որոշողական (déterministe) է ան, Հրատարակած է «Ժամանակակից Ֆրանսայի սկիզբները» անուն ստուար հատոր մը : Կրօնքի մը պէտքը կը չեղտէ Թէն իբր ընկերային կապ և բարոյականի սանձ : «Իր յուզումներով և իր մեծ հեռանկարներով» կրօնքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ բանաստեղծութիւն, երկարաձգուած անհունին մէջ լուսաւոր ու վսեմ գաղափարի մը, ճշմարտին : Խորհրդածող միտք մը կրնայ ընդունիլ ամէնքը, գոնէ իբր խորհրդանշան» : Ամէն անգամ որ կրօնքի կապը թուլցած է, մարդիկ ինկած են մեծ անբարոյականութեան մը մէջ :

Չանանք հիմա ներկայացնել զինքը իբր պատմագիր և արուեստի քննադատ : Թէն ինչպէս ըմբռնած է պատմագրի պաշտօնը, տեսնենք ինչ կըսէ այդ մասին : «Պատմութիւնը արուեստ մըն է, իրաւ, բայց պիտութիւն մըն ալ է. կը պահանջէ գրագէտէն ներշնչում և միանգամայն խորհրդածութիւն. եթէ իբր գործաւոր ունի՝ ստեղծող երեւակայութիւնը, իբր գործիք ալ ունի՝ խոհեմ

քննադատութիւնը և շրջահայեաց ընդհանրացումը : Պատմութիւնը հոգեբանական մեքենադիտական խնդիր մըն է : Պատմութիւնը պէտք է միայն սահմանէ ծագման, տեւողութեան, մտածման, գործունէութեան պարագաները» :

Թէնի համար պատմութեան ուսումնասիրութեան մէջ էականը և կարեւորը, տիրող զօրութեան (faculté maîtresse) բարձրանալն է, այդ տիրող զօրութիւնը իրեն իբր լրացուցիչ ունի սկզբնական աղբալիները՝ (la race), վայրկեանը (le moment) և միջավայրը (le milieu) : Թէն կ'ուսումնասիրէ պատմութիւնը այնպէս, ինչպէս բնագէտ մը բնական պատմութիւնը. իրեն համար պատմութիւնը երեւակայութեան նիւթ մը չէ, այլ իմացականութեան, և պատմական իւրաքանչիւր շրջան կ'ազդէ յաջորդ շրջանի մը վրայ :

Բայց տիրող կարողութեան և անոր յարակից պարագաներով միայն ուսումնասիրել պատմական շրջաններ՝ սխալ դատողութիւններու կամ լաւ եւս միակողմանի տեսութիւններու կ'առաջնորդէ մարդը : Թէնի պատմական գործը ամբողջութիւն մըն է անհատ մար վաւերաթուղթերու, մոռցուած հատակ տորներու, անհաշուելի մանրակրկիտ խուզարկութիւններու, ծանօթութիւններու գէղ մը. եւ ինք ջանացած է զանոնք դասաւորել պատմական գործ մը կազմելու համար : Պէտք մը եւ նոյն իսկ չափազանց կարեւոր է ժամանակակիցները ուսումնասիրել եւ հաւաքել փոքրիկ իրողութիւններ, բայց խնդիր է թէ այդ ժամանակակիցները իրենց առջեւն սահող իրողութիւնները կրցած են պէտք եղածին պէս զննել :

Թէնի պատմական գործին հրապոյրներէն մէկն ալ իր ոճն է, իրեն պէս ջղուտ, եւ կը թուի թէ քանի մը հռչակաւոր stylistesներու հետ ինք ալ առաջիններէն կը հանդիսանայ իր արձակին նրբութիւններովը, գունաւոր պատկերներու պէսպիսութիւններովը :

Թէն իբր քննադատ ինքնուրոյն ուղի մը չէ բացած ֆրանսական գրականութեան մէջ :

բայց ինք եղած է քնադատութիւնը գիտական խիստ կանոններու ենթարկողը : Սէնթ Պէօլ, Ռընան եւ Թէն, 19րդ դարու երկրորդ շրջանին էն նշանաւոր քննադատներն են : Սէնթ Պէօլ նորամտ ու փափուկ քննադատ, Ռընան՝ նուրբ վերլուծող, իսկ Թէն միտքը քննադատութեան տրամադրութեան տակ դրած՝ ուղած է ամէն բան իր տեսութիւններուն համեմատ քննել :

Տեսնենք ուրեմն այդ քննադատութեան մէջ ինչ որ իրապէս իրեն կը վերաբերի : Նախ ինչ որ մասնաւորապէս զինքը կը հետաքրքրէ, անհասն է եւ անոր գործը : Արուեստագիտական գործ մը, ըստ Թէնի, կը մարմնացնէ իր մէջ երեք վիճակներ, տիրող կարողութենէն զատ : Յեղը, վայրկեանը եւ միջավայրը :

Ամէն գեղեցկագիտական գործ հայելին է այն ցեղին որուն կը պատկանի արուեստագէտը. այդ գործին մէջ խտացած է, սերունդներու մտածման, գործելու, տեսնալու եղանակը, անոնց բարքերը, այդ ցեղին զանազան յատկութիւնները : Հեղինակին մէջ հաւաքուած է իր ցեղին աւելը, եւ այն ցեղին որուն կը պատկանի արուեստագէտը, ամենակատարեալ արտայայտութիւնը կըլլայ արուեստի գործը :

Յետոյ կուգայ վայրկեանը, այն ժամանակամիջոցը յորում կ'ապրի արուեստագէտը. այդ ժամանակին ոգին, խորհելու եղանակը, քաղաքակրթութիւնը, ընկերային ըմբռնումները, ամէնն ալ արուեստագէտին վրայ ներգործող ազդակներ են : Երրորդ ազդող պարագան, միջավայրն է : Միջավայրը այն տեղն է ուր ծնած, մեծցած, ապրած է արուեստագէտը, տեսած անոր ամէն վայրերը, վայելած զայն իր լիութեան, գեղեցկութեան մէջ, քննած անոր բարքերը յոռի կամ լաւ, ստացած է առաջին ծանօթութիւնները :

Այս երեք վիճակներու գոյութիւնը կը ձգտի հաստատել իր հինգ հատոր Անգլիական Գրականութեան եւ Արուեստի Իմաստասիրութեան մէջ : Անուրանալի է ասոնց գոյութիւնը դեղարուեստի որ եւ է մէկ ճիւղին մէջ, ըլլայ այն գրականութիւն, նկարչութիւն, քանդակագործութիւն, կամ երաժշտութիւն :

Բայց խնդիր է թէ ասոնք կը բաւե՞ն ճշմարտապէս պատկերացնելու համար անձերը

եւ անոնցմէ ալ պատմական այսինչ կամ այն ինչ շրջանները : Թէնի քով պակաս մը կայ որ նոյն իսկ թերութիւն մըն է. իր երբեակ դրութեան, (ցեղ, վայրկեան, միջավայր) այնքան յարած է որ, մոռցած է այլեւս անհատականութեան գոյութիւնը արուեստագէտին քով : Ուրեմն ինչ որ Շէյքսպիր արտադրած է, չիկա՞յ բան մը այդ արտադրութեան մէջ որ հեղինակին անհատականութիւնը յատկանշէ : Սա կէտը անուրանալի է թէ երեք ներգործող ազդակներէն զատ՝ արուեստագիտական գործի մը մէջ կայ բան մը, ոգի մը՝ կարկառուն, որ հեղինակին անձնականութիւնը կը շեշտէ :

Թէնի ուսումնասիրութեան առարկայ ըրած արուեստագէտները, գրեթէ կենդանիներու պէս կը շարժին, մղուած անծանօթ բնազդական կամ մեքենական զօրութենէ մը : Իր գծած նկարները այնքան ցցուն են, այնքան հուժկու կիրքերով զեղուն, որ մեղի ապշութիւն կը պատճառեն : Թէն կը ջանայ արուեստագէտին քով անծանօթ, այլ զայն վեր առնող, իրապէս զինքը ներկայացնող կողմ մը գտնալ : Ինչ մըն ալ խիստ տեսարաններու, վայրագ, անդգայ դէմքեր գծելու ճիգ մը ունի... հանճարի հիւանդութիւն : Թէն քննադատութեան մէջ naturaliste մըն է որ կը ջանայ զանազան կողմերէ նկարել, քննել գրական, պատմական, գեղարուեստական գլխաւոր շրջանները :

Այսու հանդերձ ինքը մէկն է 19րդ դարու հսկայ ուղեղներէն որոնց շատ բան կը պարտի մարդկութիւնը, որոնք հետամուտ եղած են լուծել այնպիսի խնդիրներ որոնք անորոշ ու տարտամ էին : Հազուադիւր միտք մը՝ օժտուած տիտանի կարողութիւններով, որ կրնայ ընդգրկել և դասակարգել տիեզերական բոլոր խնդիրները. ներկայ դարու Փիք աը Լա Միռանտոլ մը. ահա՛ Թէնը, որուն գրական անմասն գործը հսկայ միջատակարան մըն է զինքը անմահացնող :

S. 4. 250411P6ԱՆ

Հիմնադիր—Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

Տէր եւ Տնօրէն—ՏՈՔԹ. ԵՂՈՒԱՐԴ ՄԱՍՆՍ

Տպագրութիւն ԱՐՄԻՆԻԱՅ Օրագրի

Ա.Բ.ՐԱ.ՀԱՄ Կ. ԿՏԱԻՃԵԱՆ

Ի Չ Մ Ի Տ

Կը ստացանք

Հորդեհի եւ ծովային ապահովագրութիւններ՝ շահուէտ պայմաններով :
Այլեւ տեղական գործարարներ, ներածուած, արտածուած մաքսային գործադուծութիւններ :
Եւրոպական առաջնակարգ գործարաններու միջոցաւ՝ գուճարար եւ պարզ պատկերաւ :
Դորդ քաղաք—բազմաթիւ պարագայութիւն, Ֆորօկրաֆի կամեման :

Կը հալթա՛րք

«Թաճաւ Սթիւմար» Անգլ. Տ. ան դրամարկիչներէն :

Սաքսոնիոյ առաջնակարգ բիւսնոցէ,՝ շարքաւոր վճարումներով :

Այլեւ վերջին դրութեամբ պիտի քլիթներ :

Այլեւ տեղական երկրագործական եւ թիթեղագործի մեքենաներ :

Ուղղուած քանակութեամբ եւ տեղով ընտիր եւ հասուէտ թէյեր :

Դաւաճային յանձնարարութիւններ փութով եւ կատարելին :

1—10

Հասցէ՝

Ա.Բ.ՐԱ.ՀԱՄ Կ. ԿՏԱԻՃԵԱՆ Ի Ղ Ո Ր Ո Ւ Մ

ՌՕՍԻԱ — ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԻՆՇ. ՓՈՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ԱՐԿԱՇՔ

1881 մարտ 20ի Կայս. Ուկրաինայի արտոնուած

Կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ, իրեն յատուկ չէնք :

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կ'ընդունի :

ՀՐԻՆՇԻ, ՓՈՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱՇՆԵՐՈՒ ԴԻՄ, ինչպէս նաեւ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ Կատարելուն դէմ :

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած

10,666,666 Ֆրանք

Երաշխաւորութեան գումար աւելի քան

149,852,000 »

Ընկերութեան ապահովագրութեան վճարուած դրամա-

գլուխ եւ վնասուց հատուցում

355,840,000 »

1903 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրին եւ տուրոս

64,553,800 »

Այլեւ տեղական տեղեկութեանց համար դիմել Կ. Պալոյ մասնաճիւղին, Ազարեան Խան, Վոյվոտա, Ղալա թիւ, 3—10

ԱՆԳՂԻԵՐԵՆԷ-ՀԱՅԵՐԵՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

ԲՐՈՅ. Վ. Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ Ի

Սակաւութիւն օրինակներ մնայած եւ եւ կը ծախսին Յ. Մարթեանի թղթով ստանալու :

Յիշատակելու, Ամերիգան Խան թիւ 27 Կ. Պալի

Գիւն 60 դրո.

Դաւաճային համար 64 դրո. բոլորի ծախսով

1—10

СОВЕТСКИЙ СОЮЗ

/

Всего в 1937 году в СССР было издано 100 миллионов экземпляров газет и журналов. Это свидетельствует о том, что советская печать достигла огромных успехов в развитии и распространении. В 1937 году в СССР было издано 100 миллионов экземпляров газет и журналов. Это свидетельствует о том, что советская печать достигла огромных успехов в развитии и распространении.

ՆԱԶԱՐԷԹ ԽԱՉԻՐԵԱՆ

ՎԱՍՏԱՌԱՆ

Գոյիս, Մարտի 16-րդ, Գարնարան խան
Թիւ 26

Ամէն կարգի դատեր կը ստանան եւ խնդրոյ աւարկոյ եղած դարձերու համար թէ՛ բերանայի եւ թէ՛ թշտակցութեամբ բանակցութիւններ կը կատարէ եւ կործին կը յայտնէ, կը խմբագրէ եւ կը թարգմանէ գտներու եւ առեւտրական ու սովորական պայմանագրութեանց վերաբերող թուղթեր։ Ուրբաթ օրերը մինչեւ կէս օր ձգիւք առ խորհրդակցութիւն կը կատարէ եւ կործին կը յայտնէ։

Ապահովագրական գործառնութիւններու եւ ի մասնաւորի կենդանի ապահովագրական ընկերութեանց նկատմամբ անկրօնեղա եղող տեղեկութիւնները ձգիւք առ կուտայ։

Կըլանձնարարէ որ մինչեւ օր այս մասին կոչ չընար եղած տեղեկութիւնները իրմէ չստացուին, ապահովագրութիւն չի ստորագրուի։ Ապահովագրական ֆուտուրի հասուցման գույն մարմնորու եւ փոխարժէքներու գանձումներ կը ստանան։

10—10

ԴԵՐՁԱԿ

ՎԻՉԷՆ ԱԼԱՃԱՆԱՆ

Ղալաթիա, Հարաճնք փողոց. թիւ 13

Հաւ տեսնի կերպարներով ու ձեւաւոր հազուադէպ պատրաստել սալ ուղղանկէր, որոնք միանգամայն օժտնութիւն կը փնտրուին եւ վճարման դիւրին պայմաններ, կըրնան դիմել այս նոր բացուած բանասրբը, եւ մեծապէս գոհ պիտի մնան։

10—10

ԱՌԻԹԷՆ ՕԳՈՒՏ ՔԱՂԵԼ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԵՐՁԱՅԻ

ԱՊԱՌԻԿ ԵՒ ԿԱՆԵՒԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՄ

Հէրձայի վաճառատունը՝ գտնարեղեններու, սպիւն եւ արծաթ լղթաներու, գրգռնիկ պատի եւ քանդակի ժամացոյցներու մասնաւոր վաճառատունն զառ, իր բաղաժիւր յաճութիւններուն վաճառութեանն քաջալերուած՝ այս անգամ կը փութայ յայտարարել թէ ամէն եղանակի յառուկ վերջին նորաձեւութեան վառ պատճառով աւելի արագ, կանանց եւ աղայոց համար ամէն տեսակի հագուստներ, ու անձնակի հագուստ մուշակա վերադասներ, նաեւ ձերմակեղեններ, ֆանթեզիներ եւ թօսֆիլներ ու ամերիկեան կոշիկներ։ Ունի նաեւ կակիարտի, ձեղաւնի լաւաւներ, մանուկային, երգողական ու անգլիական գիրքեր, գեանի մուշակներ, կրօնօգնականք ու պիտիք էթներ՝ ամենավերջին կատարելութիւններով։

Հէրձայի վաճառատունը իրականապէս ու լաւօրէն շատ է հանրութեան վաճառութիւնը եւ գտնաւորութիւնը իր ապրանքներուն աւելանութեան եւ սպիտիկութեան մաքրութեան, ձեւաւորութեան եւ օժտնութեան համար։

Այս ամէնուն արդեաւ արժէքին վաճառատունն է

ԱՊԱՌԱՏՈՒՄ

Միայն թէ գնուած ապրանքին հարիւրին 20ը կանխիկ, իսկ մնացեալ գումարին համար շարժական հարիւրին 5 վճարմամբ պատրաստ է հայթայթել։

Վաճառատունն հաստատուած է

ՄԵՄ-ՇՈՒԿԱՅ, ՈՍԿԵՐԶԱՅ ՄԵՄ ՓՈՂՈՑ ԹԻԻ 13

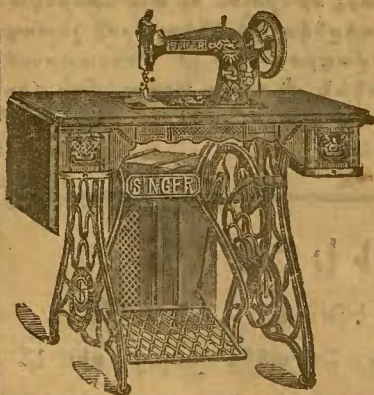
Անգամ մը այցելել բաւական է համոզուելու համար թէ՛ Հէրձայի անյոյնի կողմէն անկերպութեամբ մը ի վիճակի է այսօր գոհացնել իսկ ամէնէն դժուարեան յաճախորդները։ Կանխիկ գնողներու համար հարիւրին 5 զեղչ։

Սակարկութիւն չկայ։

Շարժական վճարման համար հաւաքիչներ միշտ պատրաստ են։

3—10

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդէռ գէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է: Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՛

Ս Ի Ն Կ Է Ր

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

Ձեռքի, ոտքի ու ոտքի եւ ձեռքի միանգամայն մեքենաներ կը գտնուին:

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ամենէն աւելի կատարելագործուածը, հաստատունը եւ դիւրագործածելին ըլլալուն՝ բովանդակ աշխարհի մէջ ամէն ոք Սինկերի մեքենաները կը գնէ:

Սինկերի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկեր Ընկերութեան վաճառատանց մէջ:

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

ԲԵՐԱ.

1. Մեծ փողոց, Պօս Մառէի դէմ, Թ. 343 եւ 343 կրկին
2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ.

ԿԱԼԱԹԱ.

1. Սինկեր խան, Թիւնէլին ետեւը.
2. Դարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.

ՊՈԼԻՍ

1. Սուլթան Համամ, Թ.
2. Սուլթան Պէյաղլիա, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.

ՍԿԻՍԱՐ

Չարչը Պօլու, Թ. 120.

Դասերը եւ նորոգութիւնք ձրի.

Կատարելաբաւարարութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Սինկերի Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւզօղլուի տունը:

3—10

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ

ԲԵՐԱ. ԹԱԳՍԻՄ ՓՈՂՈՅ, ԹԻԻ 12

Ամէն տեսակ ներքին հիւանդութիւններէ շատ, մասնագիտօրէն եւ երկար տարիներէ վեր կը դարձանէ առամօքի, աղեաց, միզային ճանրաներու հիւանդութիւնները, ջղային տկարութիւնները, հին եւ նոր դադրական թափերը: Այս վերջին թափերը առանց առամօքի թանգարման եւ նարագոյն մեթոտներով կը բուժէ կարճ միջոցի մէջ:

Հիւանդ կը դուրսի ամէն օր կէս օրէ վերջը: Զօրեղութիւն օրեր միայն ձրի: 3—10

ԱԴԱՄ ՎԱՐԴԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Արտնոց եւ կոշտոց ճշգրիտօրէն հաշուարարութեամբ: Պօլիս, Սուլթան—Համամ, Միւրիլի Դարձառան դէմ թիւ 58:

Սոյն վաճառատան մէջ գտնուած ազգայնական, արտնոց ու կոշտոց յաւելի հաշուարարներ, իրենց զեղեցկութեան կը միացնեն առիւնութիւն, եւ դիւրամտայնի գիտելու առիւնութիւնն ալ կ'ընծայեն հասարակութեան:

Սղամ վարդեան մեծապէս գահ թաղուցած է իր բազմաթիւ յաճախողները: 3—10